

УДК 378:373.2.011.3-051]364-787.3:159.922-053.4

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2024-1.15>

Маріанна МАТИШАК

кандидат педагогічних наук, доцент,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
marianna.mathishak@pnu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-9235-9835

Ірина СКОМОРОВСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
iryna.skomorovska@pnu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-7617-9877

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ДО ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *Мета статті* полягає у дослідженні теоретико-методичних і практичних аспектів підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здійснення психоемоційної підтримки дітей раннього і дошкільного віку. **Методологія дослідження** ґрунтується на теоретичних методах аналізу теорії і практики професійної підготовки майбутніх педагогів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, узагальненні положень нормативно-правової бази, систематизації результатів сучасних наукових досліджень порушеної проблеми в публікаціях учених. **Наукова новизна** полягає у виокремленні теоретичного, ціннісно-мотиваційного, практичного напрямів підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до психоемоційної підтримки дітей раннього і дошкільного віку на основі сучасних наукових підходів до проблеми емоційного розвитку дітей. Наведено вікові особливості розвитку афективної сфери дошкільників, вплив на неї психотравматичних подій в умовах війни, актуалізовано необхідність співпраці педагога, батьків, практичних психологів і медиків задля збереження емоційного здоров'я дітей. Авторами досліджено зміст нормативних і вибіркового дисциплін освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» («Психологія загальна», «Психологія дітей раннього і дошкільного віку», «Психологія педагогічна» та ін.), установлено їхній потенціал у процесі формування готовності майбутніх вихователів до психоемоційної підтримки дошкільників. Представлено сучасні ресурси для педагогів і батьків задля психологічної підтримки дітей і дорослих в умовах війни. **Висновки.** Доведено необхідність цілеспрямованої професійної підготовки майбутніх педагогів до психоемоційної підтримки дітей раннього і дошкільного віку у виокремлених напрямках: теоретичному, ціннісно-мотиваційному і практичному.

Ключові слова: психоемоційна підтримка, майбутні педагоги, афективна сфера, дошкільна освіта, діти раннього і дошкільного віку.

Marianna MATISHAK

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
marianna.mathishak@pnu.edu.ua

ORCID: 0000-0001-9235-9835

Iryna SKOMOROVSKA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
iryna.skomorovska@pnu.edu.ua

ORCID: 0000-0001-7617-9877

TRAINING OF FUTURE EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS FOR PSYCHOEMOTIONAL SUPPORT OF CHILDREN OF EARLY AND PRESCHOOL AGE

Abstract. *The purpose of the article is to study the theoretical-methodical and practical aspects of training future educators of preschool education institutions to provide psycho-emotional support to children of early and preschool age. The research methodology is based on theoretical methods of analysis of the theory and practice of professional training of future teachers for the emotional development of preschool children, generalization of the provisions of the normative and legal framework, systematization of the results of modern scientific research of the raised problem in the publications of scientists. The scientific novelty consists in the identification of theoretical, value-motivational, practical areas of training of future teachers of preschool education institutions for psycho-emotional support of early and preschool children based on modern scientific approaches to the problem of emotional development of children. The age-specific features of the development of the affective sphere of preschoolers, the influence of psychotraumatic events in wartime conditions on it, the need for cooperation between teachers, parents, practical psychologists and doctors in order to preserve the emotional health of children are brought up to date. The authors researched the content of normative and selective disciplines of the educational and professional program "Preschool Education" ("General Psychology", "Psychology of Early and Preschool Children", "Pedagogical Psychology", etc.), established their potential in the process of forming the readiness of future educators for psycho-emotional support for preschoolers. Presented are modern resources for teachers and parents for the psychological support of children and adults in war conditions. Conclusions. The need for purposeful professional training of future teachers for psycho-emotional support of early and preschool children in separate areas: theoretical, value-motivational and practical has been proven.*

Key words: *psychoemotional support, future teachers, affective sphere, preschool education, children of early and preschool age.*

Постановка проблеми. Українське суспільство на сучасному етапі проживає складний період, ключовими є питання виживання під час військових дій, створення умов для фізичної та психічної безпеки громадян. Діти й дорослі потребують допомоги, підтримки задля збереження ментального здоров'я, відновлення особистісних ресурсів. Уже з дошкільного дитинства необхідно формувати у дітей навички стресостійкості та емоційного інтелекту. Означене є важливим пріоритетом для системи дошкільної освіти, для батьків і педагогів. Виникає потреба підготовки кваліфікованих фахівців до такої діяльності під час навчання у сучасних ЗВО.

У нормативно-правових документах засвідчено необхідність створення фізично і психологічно безпечного розвивального середовища в закладах дошкільної освіти, збереження само-

цінності дошкільного дитинства, зміцнення фізичного, психічного і соціального здоров'я дітей, тож конкретизовано вимоги до професійної підготовки педагогів (закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», Базовий компонент дошкільної освіти та ін.). У сучасних реаліях на державному рівні запроваджено низку заходів для забезпечення психологічного супроводу діяльності освітніх закладів в умовах військових дій, як-от: реалізуються Концепція забезпечення національної системи стійкості до 2025 р., Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?», проєкт у сфері психічного здоров'я «Психосоціальна підтримка та психологічна допомога на всіх рівнях освіти» тощо.

У контексті зазначеного виникає необхідність оновлення окремих напрямів фахової підготовки, посилення психоемоційного аспекту

професійної компетентності майбутніх вихователів ЗДО, формування у них здатності до самоконтролю і саморегуляції, а також уміння надавати психоемоційну підтримку дітям дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання порушеної проблеми. Проблема фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО широко представлена в сучасних наукових розвідках. Теоретико-методологічні аспекти, окремі напрями професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні і за кордоном вивчають Г. Беленька, Н. Гавриш, К. Крутій, Н. Лисенко, М. Машовець, Н. Миськова, М. Олійник, О. Половіна, Т. Поніманська, О. Семенов, Т. Танько та ін. Дотичними до порушеної проблеми є дослідження Ю. Косенко та Н. Трофаїли (підготовка майбутніх вихователів до розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку), а також наукові розвідки Т. Шульги, присвячені проблемі формування емоційної культури майбутніх вихователів. Низка сучасних публікацій охоплює питання стресостійкості дітей і педагогів (С. Богданов, С. Ройз, В. Чернобровкіна та ін.), ментального здоров'я дітей і дорослих в умовах військових дій (В. Левченко, В. Оверчук, Н. Оніщенко та ін.).

Мета статті – теоретично дослідити особливості фахової підготовки майбутніх вихователів до психоемоційної підтримки дітей дошкільного віку і виокремити відповідні напрями такої підготовки.

Виклад основного матеріалу. У руслі порушеної проблеми необхідно розглянути особливості розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку. У психолого-педагогічній літературі категорію «емоції» трактують як «загальну активну форму переживання організмом своєї життєдіяльності, реакцію психіки на задоволення чи незадоволення потреби». Емоції, особливо їхні прості форми, можуть відчувати і вищі тварини, натомість почуття є специфічно людським, глибоким і узагальненим рівнем «переживання особою свого ставлення до себе, до подій, осіб, предметів які були, є і будуть» [11, с. 115].

І. Кондратьєва та О. Азаркіна виокремлюють функції емоцій у житті людини, а саме: оцінювальну (оцінке ставлення особистості до подій, ситуацій, інших людей і відповідний вплив на стан людини), контролювальну (емоції можуть

керувати поведінкою людини, її діями), захисну (реакція на реальну або помилкову загрозу), сигнальну (повідомлення іншим людям про емоційний стан через зовнішні ознаки прояву емоцій і почуттів) [1, с. 630–631].

Як зазначають Р. Павелків і О. Цигипало, «життя без емоцій є неможливим, як і без відчуттів. Розвиток емоційної сфери є необхідним компонентом виховання з раннього дитинства. Емоційне благополуччя – почуття впевненості, захищеності, сприяє нормальному розвитку особистості дитини, виробленню у неї позитивних якостей, доброзичливого ставлення до людей» [5, с. 161].

У наукових розвідках Н. Трофаїли наведено психологічні особливості емоційного розвитку дітей дошкільного віку:

- у дошкільному віці діти не вміють самотійно виражати почуття та емоційні переживання, оскільки недостатнім є розвиток саморегуляції і довільності психічних процесів;
- емоційний розвиток дітей супроводжується і зумовлюється появою у них нових інтересів, мотивів і потреб;
- вибираючи способи поведінки, діти спираються на емоції, які супроводжують психічні процеси відчуття і сприймання, регулюють когнітивну сферу, зумовлюють діяльність і окремі практичні дії;
- стійкість, сила і тривалість емоцій зумовлюються змінами провідного виду діяльності, ускладненням стосунків дитини із соціальним і природним довкіллям [12, с. 36–37].

Досліджуючи проблему психоемоційної підтримки дітей дошкільного віку в Україні, необхідно виокремити травмуючий вплив військових дій (через безпосередню близькість подій, спостереження за ними в ЗМІ, розповіді дорослих та дітей тощо). Як зазначають сучасні дослідники, у нашій країні близько 75% дітей відчули стресовий вплив наслідків війни, що спричинило фізичні, емоційні, когнітивні й поведінкові порушення. Нестабільне емоційне тло у дітей дошкільного віку може також виявлятися у таких ознаках, як плач, істерика, нервово тремтіння, крики, апатія, невмотивована зміна настрою, зміни харчової поведінки, проблеми зі сном тощо [8]. В. Левченко та О. Луценко зауважують, що «травматичні події впливають на зміни у поведінці дітей і проявляються в агресії, ворожості, конфліктності,

ризикованій поведінці та негативізму; у дітей дошкільного віку може спостерігатися регрес, і вони втрачають набуті навички, проявляють поведінку більш раннього вікового періоду (смоктання пальця, недостатнє утримання сечі тощо); можуть проявляти більше залежності від батьків та втрачають інтерес до гри або повторюють одну і ту ж гру, яка пов'язана з травматичними подіями» [3, с. 87]. У таких ситуаціях необхідно цілеспрямовано працювати з родиною, а також залучати фахівців для надання психологічного супроводу: психотерапевтів, консультантів, медиків за необхідності тощо. Отже, зростає роль психологічної готовності педагогів до взаємодії з дітьми та з родинами загалом, а особливо з тими, які зазнали психотравмуючого впливу військових дій.

Педагогам необхідно володіти знаннями про особливості розвитку психоемоційної сфери дітей раннього і дошкільного віку, прояв емоцій у взаємовідносинах з іншими людьми, у ставленні до себе, до діяльності. Вихователі повинні дбати про психологічну атмосферу в групі, заохочувати позитивні відносини між дітьми і дорослими, забезпечувати психологічні та освітні умови для загального інтелектуального й емоційного здоров'я дітей раннього і дошкільного віку, формувати культуру розумової діяльності, звертати увагу на соціальну згуртованість дітей у відносинах з однолітками і дорослими, розвивати навички емпатії, відповідальність за власні вчинки та поведінку. Водночас педагогу необхідно знати про фізичні, емоційні, когнітивні і поведінкові прояви травматичного впливу військових дій, а також володіти навичками психоемоційної підтримки і захисту дітей.

Зміст фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО передбачає формування у здобувачів низки компетентностей відповідно до стандарту вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти та професійного стандарту. У руслі порушеної проблеми вихователі мають володіти компетентностями, які охоплюють низку психолого-педагогічних аспектів розвитку дошкільників, а саме: здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, самооцінка тощо); розвиток перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку [4].

У професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» виокремлено професійні компетентності (за трудовою дією або групою трудових дій). Із-поміж таких компетентностей конкретизовано «здатність організувати психологічно безпечне освітнє середовище» для дітей раннього і дошкільного віку. А також акцентовано на необхідності формування психоемоційної компетентності самого вихователя, його здатності до самоконтролю, саморегуляції та толерантної взаємодії [7]. Під час професійної підготовки необхідно забезпечити комплексний підхід до вирішення досліджуваної проблеми у змісті освітніх компонентів, використовувати потенціал інноваційних технологій та можливості неформальної освіти.

Дослідники послуговуються різними підходами до процесу професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО до емоційного розвитку дітей дошкільного віку. Ю. Косенко виокремлює когнітивний і діяльний складники такої готовності, які виявляються в усвідомленні майбутніми педагогами психолого-педагогічної сутності емоційного розвитку дітей на різних етапах дошкільного дитинства, в уміннях розрізняти й керувати емоціями дітей, використовувати відповідні стимули, методи, прийоми, а також їхній власній емоційній виразності та саморегуляції [2]. Нам імпонують результати наукових розвідок Н. Трофаїли. Авторка виокремлює взаємопов'язані складники досліджуваної категорії: когнітивний (знання про різновиди емоцій, розвиток емоційної сфери дітей, її компоненти, емоційне благополуччя тощо), мотиваційний (позитивна мотивація здобувачів освіти і потреба професійного розвитку), діяльнісний (практичні вміння і навички, необхідні для формування емоційної сфери дітей дошкільного віку) [12, с. 50–51]. Перелічені складники стали підґрунтям для виокремлення напрямів професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО до психоемоційної підтримки дітей дошкільного віку:

– Теоретична підготовка – збагачення змісту навчальних дисциплін психолого-педагогічного спрямування задля формування у здобувачів освіти знань про особливості розвитку психоемоційної сфери дітей раннього і дошкільного віку, формування у дітей таких якостей, як стресостійкість, резиліентність (ефективне відновлення після психологічних травм, особиста

ресурсність), здатність адекватно реагувати на ситуації, пов'язані з небезпекою для життя і здоров'я, тощо.

– Ціннісно-мотиваційна підготовка – стимулювання педагогічної спрямованості здобувачів освіти, позитивної мотивації до майбутньої професійної діяльності і, зокрема, до здійснення психоемоційної підтримки дітей у різних ситуаціях (особливо в умовах військових дій, повітряних тривог тощо), бажання зберігати психологічне благополуччя дітей, прагнення до емоційного контакту з дітьми.

– Практична підготовка – створення умов для оволодіння студентами практичними вміннями і навичками, засвоєння методів та прийомів психоемоційної підтримки дітей в освітньому процесі ЗДО, формування у майбутніх педагогів здатності до самоконтролю, саморегуляції, удосконалення навичок комунікації і співпраці, організації партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Реалізація означених напрямів підготовки має здійснюватися комплексно, різнобічно, з урахуванням компетентнісного підходу в освітньому процесі. У контексті порушеної проблеми необхідно проаналізувати дисципліни психолого-педагогічного спрямування, програмовий зміст яких забезпечує формування різних аспектів готовності майбутніх педагогів до психоемоційної підтримки дітей раннього і дошкільного віку. Освітня програма «Дошкільна освіта» з підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника передбачає вивчення низки нормативних освітніх компонентів психолого-педагогічного спрямування, як-от: психологія загальна, психологія дітей раннього і дошкільного віку, основи педагогічної майстерності тощо. Наприклад, метою навчальної дисципліни «Психологія загальна» є формування у здобувачів системних знань із загальної психології, розуміння природи психологічних явищ (процесів, станів та властивостей) та індивідуально-психологічних особливостей особистості. При цьому доцільно актуалізувати особливості зовнішніх і внутрішніх проявів емоцій та почуттів особистості, позитивний і негативний вплив афективної сфери на людину, невербальні ознаки емоцій, різні форми проживання людиною емоційних

станів (настрій, стрес, фрустрація тощо), зміст і сутність понять «резиліентність», «стресостійкість», «психоемоційна підтримка» та ін.

Наступність і міждисциплінарні зв'язки реалізуються також під час вивчення нормативного освітнього компонента «Психологія дітей раннього і дошкільного віку». Тут необхідно конкретизувати специфіку розвитку емоційно-вольової сфери дітей, вікові особливості вияву емоцій, чинники, які зумовлюють ті чи інші емоційні стани, вплив дорослих на психоемоційний розвиток дітей дошкільного віку, критерії і показники їхнього емоційного благополуччя. Водночас необхідно ознайомити майбутніх вихователів із практичними методами і прийомами регуляції психоемоційного стану, формувати навички розвитку життєстійкості/стресостійкості дітей дошкільного віку.

Основою ціннісно-мотиваційного аспекту підготовки є «професійна та педагогічна спрямованість, які увиразнюють позитивне сприймання професії вихователя, любов до дітей, бажання встановлювати емоційний контакт із дітьми дошкільного віку та їхніми батьками, удосконалювати свою професійну готовність до емоційного розвитку дошкільників тощо» [12, с. 56]. Провідну роль при цьому відіграють особистісні якості майбутніх педагогів, їхні індивідуально-психологічні особливості, як-от: характер, темперамент, рівень розвитку педагогічних здібностей. Однак у змісті навчальних дисциплін доцільно передбачити мотивування майбутніх фахівців дошкільної освіти до педагогічної діяльності, акцентувати на ціннісних пріоритетах вибраної професії, формувати у них емоційно-психологічну готовність до вирішення професійних завдань, діяльності в умовах невизначеності тощо. Означені завдання реалізуються під час вивчення таких освітніх компонентів, як «Основи педагогічної майстерності» (нормативна дисципліна), «Психологія педагогічна» та «Профілактика і подолання професійного та емоційного вигорання педагога» (вибіркові дисципліни) та ін.

Практична підготовка майбутніх вихователів ЗДО до психоемоційної підтримки дітей дошкільного віку реалізується у взаємозв'язку з теоретичним і ціннісно-мотиваційним аспектами. Як відомо, підґрунтям для оволодіння вміннями і навичками є знання про сутність ключових категорій, прояви емо-

цій у дошкільному дитинстві, методи і прийоми регуляції педагогом афективної сфери дітей та власного емоційного стану, а також професійна спрямованість на психоемоційну підтримку дітей дошкільного віку у співпраці з батьками дошкільників. Отже, практичні навички формуються у майбутніх фахівців дошкільної освіти під час практичних занять із нормативних і вибіркових дисциплін (моделювання, проєктування, заняття з елементами тренінгу), проходження різних видів педагогічної практики (навчальна, виробнича тощо), а також використання потенціалу неформальної освіти (тематичні вебінари та онлайн-курси для розвитку комунікативних навичок, стресостійкості, емоційної саморегуляції педагогів, із проблем розвитку емоційного інтелекту та психоемоційної підтримки дітей і дорослих тощо).

Доречним у контексті досліджуваної проблеми є ознайомлення майбутніх педагогів із практичними порадами психологів, особливо в умовах війни. На сайті Міністерства освіти і науки України виокремлено добірку рекомендацій для батьків дошкільників, педагогів ЗДО та практичних психологів щодо психоемоційної підтримки дітей [9]. Тут представлено практичні посібники,

розробки занять і консультацій, ігри для дітей для (ре)адаптації у садочку, вебінари, відеоматеріали для педагогів і дітей дошкільного віку. Цікавими і практично орієнтованими є посібники С. Ройз, зокрема «Стресостійке дитинознавство» [10], у якому авторка пропонує поради з безпечної поведінки з дітьми в укритті під час повітряних тривог, надає рекомендації у разі виникнення у дітей істерик, шоківих станів, а також презентує низку розвантажувальних ігор для знання стресу в дітей, відреагування агресії тощо.

Висновки. Отже, проблема підготовки майбутніх вихователів ЗДО до психоемоційної підтримки дітей дошкільного віку в сучасних умовах є надзвичайно актуальною і багатоаспектною, передбачає реалізацію теоретичного, ціннісно-мотиваційного і практичного напрямів. Перспективу подальших досліджень убачаємо у збагаченні і розширенні завдань підготовки майбутніх педагогів до психоемоційної підтримки дітей дошкільного віку шляхом використання практико-орієнтованих інноваційних технологій, доповнення змісту науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти, а також використовуючи потенціал неформальної та інформальної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кондратьєва І., Азаркіна О. Проблеми вивчення емоційної сфери особистості. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 13(18). С. 627–638.
2. Косенко Ю. Забезпечення емоційного розвитку дошкільників: підготовка вихователів на етапі професійного навчання. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2018. Вип. 1. С. 159–164.
3. Левченко В.В., Луценко О.В. Вплив військових подій на психічне здоров'я дітей. *Габітус. Психологія особистості*. 2023. Вип. 50. С. 85–92.
4. Наказ МОН України № 1456 від 21.11.2019 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>
5. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 296 с.
6. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід : монографія / за заг. ред. Г.В. Беленької, О.А. Половіної. Київ, 2015. 244 с.
7. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» № 755-21 від 19 жовтня 2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
8. Психоемоційна підтримка: як допомогти дитині під час емоційних коливань. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/psihoeemocijna-pidtrimka-yak-dopomogti-ditini-pid-chas-emocijnih-kolivan>
9. Психологічна підтримка для дітей під час війни. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/suchasne-doshkilliya-pid-krilami-zahistu/pedagogam-zakladiv-doshkilnoyi-osviti/poradi-psihologiv/psihologichna-pidtrimka-dlya-ditej-pid-chas-vijni>
10. Ройз С. Стресостійке дитинознавство. Брошура. URL: <https://drive.google.com/file/d/1AD4PKDvH-deylbhquN0Qz2ItJdH6tWEt/view?fbclid=IwAR1KSf9DKbPIWsVezjXGN2vIJ8S4nPjqD7xym1kfb17wgyH3LIVcnKqIa3E&pli=1>
11. Сергєєнкова О.П. Загальна психологія : навчальний посібник Київ : Центр учбової літератури, 2019. 296 с.

12. Трофаїла Н.Д. Теорія і практика підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку : монографія. Умань : Візаві, 2019. 175 с.

REFERENCES:

1. Kondratieva, I., & Azarkina, O. (2022). Problemy vyvchennia emotsiinoi sfery osobystosti [Problems of studying the emotional sphere of personality]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky*, 13 (18), 627–638 [in Ukrainian].
2. Kosenko, Yu. (2018). Zabezpechennia emotsiinoho rozvytku doshkilnykiv: pidhotovka vykhovateliv na etapi profesiinoho navchannia [Ensuring the emotional development of preschoolers: training educators at the stage of professional training]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu. Serii: Pedahohichni nauky*, (1), 159–164 [in Ukrainian].
3. Levchenko, V.V., & Lutsenko, O.V. (2023). Vplyv viiskovykh podii na psykhychnе zdorovia ditei [Impact of military events on children's mental health]. *Habitus. Psykholohiia osobystosti*, (50), 85–92 [in Ukrainian].
4. Nakaz MON Ukrainy № 1456 vid 21.11.2019. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 012 «Doshkilna osvita» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf> [in Ukrainian].
5. Pavelkiv, R.V., & Tsyhypalo, O.P. (2013). *Psykhodiagnostychni instrumentarii v umovakh doshkilnogo zakladu : navch. posib. [Psychodiagnostic toolkit in the conditions of a preschool institution: study guide]*. Kyiv : «Tsentр uchbovoi literatury», 296. [in Ukrainian]
6. Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do roboty z ditmy doshkilnogo viku: kompetentnisnyi pidkhid. Monohrafiia [Preparation of future educators to work with preschool children: competence approach. Monograph] (2015) / Za zahalnoiу redaktsiieiu H.V. Bielienkoi, O.A. Polovinoi. Kyiv, 244 [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu «Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity». № 755-21 vid 19 zhovtnia 2021 r. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> [in Ukrainian].
8. Psykhoemotsiina pidtrymka: yak dopomohty dytyni pid chas emotsiinykh kolyvan [Psychoemotional support: how to help a child during emotional fluctuations]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/psihoemocijna-pidtrimka-yak-dopomogti-ditini-pid-chas-emocijnih-kolivan> [in Ukrainian].
9. Psykholohichna pidtrymka dlia ditei pid chas viiny [Psychological support for children during the war]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/suchasne-doshkillya-pid-krilami-zahistu/pedagogam-zakladiv-doshkilnoyi-osviti/poradi-psiologiv/psiologichna-pidtrimka-dlya-ditej-pid-chas-vijni> [in Ukrainian].
10. Roiz S. Stresostiike dytynoznavstvo. Broshura [Stress-resistant pediatrics. Brochure]. URL: <https://drive.google.com/file/d/1AD4PKDvH-deylbhquN0Qz2ItJdH6tWet/view?fbclid=IwAR1KSf9DKbPIWsVezjXGN2vIJ8S4nPjqD7xymlkfb17wgyH3LIVcnKqIa3E&pli=1> [in Ukrainian].
11. Serhieienkova, O.P. (2019). *Zahalna psykholohiia: navchalnyi posibnyk [General psychology: a study guide]*. Kyiv : Tsentр uchbovoi literatury, 296 [in Ukrainian].
12. Trofaїla, N.D. (2019). Teoriia i praktyka pidhotovky maibutnikh vykhovateliv do emotsiinoho rozvytku ditei doshkilnogo viku : monohrafiia [Theory and practice of training future educators for the emotional development of preschool children: monograph]. MES of Ukraine, Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna. Uman : Visavy, 175. [in Ukrainian].